

Redaktionelt

”Med Darwin og Spencer naaede Mennesketanken paa sin lange Bjergbestigning omsider op til Højfjældstiderne – op paa Vidderne, hvor Luften er ren og klar, fri for Obskurantismens Taager nede i Dalene.” Således lød det fra den populærvidenskabelige forfatter J.O. Bøving-Petersen i sin kronik i *Politiken* i anledning af Charles Darwins hundredeårsdag 12. februar 1909. Hos Bøving-Petersen og gruppen af akademikere med radikale sympatier blev udviklingslæren i almindelighed og englænderne Darwin og Herbert Spencer i særdeleshed opfattet som inspirationskilder i kampen for frisind, sekularisme og en ny moral baseret på liberale og rationalistiske værdier. Hos Spencer var naturvidenskab og politik tæt forbundet. Hans liberalisme var båret af en tro på det naturvidenskabelige, teknologiske og moralske fremskridts evolutionære nødvendighed og dermed i tråd med *Politikens* og de radikales progressive agenda. Helt så enkelt forholdt det sig ikke med Darwin, der ved gentagne lejligheder helt frem til sin død i 1882 advarede mod at benytte udviklingslæren til at drage politiske og antireligiøse konklusioner. For Darwin var det vigtigt, at naturvidenskaben kendte sin begrænsning. Trods Darwins reservationer blev hans teori om organisk udvikling gennem naturlig udvælgelse brugt langt uden for naturhistoriske kredse. Som Bøving-Petersens indledende udsagn bevidner, var Darwin for mange personifikationen af et helt nyt verdenssyn; en milepæl i menneskehedens intellektuelle historie.

Ikke alle var dog lige imponerede af Darwin og hans lære. Ved fejringen af hundredårsdagen i februar 1909 var han på forsiden af de fleste danske aviser, men mens den prodarwinistiske tone fremstod ren og klar i hyldesten i *Politiken*, så blev fødselaren behandlet mere køligt i den konservative og kristent funderede presse. På forsiden af *Kristeligt Dagblad* den 12. februar 1909 anerkendtes således Darwins videnskabelige meritter, mens skribenten samtidig konstaterede, at Darwin ”i sine Hypoteser er gaet ud over Videnskabens

Grænser” og varslede fortsat kamp om Darwin som ”Dogmatiker”. Spørgsmålet drejede sig ikke så meget om kvaliteten af Darwins naturvidenskabelige arbejde, men snarere om, hvor grænserne for hans lære skulle gå. På hvilke felter var darwinismen gyldig, og hvad burde den – og særligt – hvad burde den *ikke* udtale sig om? Her lod radikale og socialistiske kræfter udviklingslæren komme langt ind på kulturens og politikens område, mens det var vigtigt for kristne at sætte visse grænser for at opretholde en plads til troen.

Til at foretage denne essentielle grænsedragning havde den københavnske evangelisk-kristne studenterorganisation *Studenterbjernet* i jubilæumsåret 1909 allieret sig med den verdensberømte danske botaniker Eugen Warming, der også var kendt som konservativ kristen og førende kritiker af darwinismen. I en pressemeddelelse med titlen ”Lamarck og Darwin” skrevet af Warming, udsendt af organisationens presseudvalg og trykt i en række konservative stiftstidender og den indremissionske *Herming Avis* leverede han varen. Han ignorerede de videre – antireligiøse og potentielt farlige – aspekter ved darwinismen, nedtonede Darwins originalitet og understregede de uafklarede elementer ved udviklingslæren. Warming var kendt som tilhænger af Jean Baptiste Lamarcks prædarwinistiske udviklingslære fra 1809 om erhvervede egenskabers arvelighed, det vil sige planternes og dyrenes aktive og direkte tilpasning til omgivelserne. Warming udfoldede i sit avisindlæg denne teori som et alternativ til Darwins originale mekanisme, den naturlige udvælgelse, hvis fokus på tilfældige variationer af Warming blev opfattet meningsløs og ugudelig.

For Warming og mange andre kristne og videnskabsfolk var ideen om naturlig udvælgelse uantagelig af både videnskabelige og religiøse grunde. Det var ikke blot bibeltro kristne, der afviste Darwins udviklingslære; også mange naturforskere var skeptiske. Mens den generelle udviklingslære var almindeligt accepteret i videnskabelige kredse omkring 1900, så var der stor uenighed om, hvordan denne udvikling skulle forklares. De færreste mente, at Darwins idé om naturlig udvælgelse gennem de bedst tilpassede individers overlevelse i kampen for tilværelsen kunne forklare ret meget af denne. Snarere tilsluttede mange sig andre forklaringer såsom lamarckisme, der ofte inkluderede en idé om formål og retning, altså meningsfuldhed, i udviklingen samt et mere harmonisk syn på naturen, end de darwinistiske begreber om kamp og overlevelse lagde op til. I pressemeddelelsen understregede Warming: ”vi ved i Virkeligheden Ingenting om, hvordan Udviklingen gaar for sig.” Hermed tog han en stor del glansen af Darwin: Den engelske naturhistoriker anerkendtes som en stor videnskabsmand, der bragte udviklingstanken til sejr, men samtidig fastsloges det, at han ikke var den første til at fremkomme med disse tanker, og at hans originale bidrag, teorien om den naturlige udvælgelse,

var problematisk. For Warming og de kristne læsere var dette ikke en mand, det var værd at bygge en hel verdensforståelse på.

I det ideologiske spektrum med socialister og radikale i den ene ende og konservative og evangeliske kristne i den anden finder vi i midten moderate stemmer, såsom Venstreprensens provinsblade, der ved fødselsdagen i 1909 søgte at slå en forsonlig tone an ved at understrege, at polemikken fra 1870'erne mellem brandesianere og kristne om naturalisme og darwinisme nu var afløst af et mere fredeligt forhold mellem naturvidenskab og kristendom, der hver især burde kende deres begrænsning. Det påpegedes kritisk i bl.a. *Holbæk Amts Venstreblad* den 10. februar 1909, at Darwins ”Tilhængere staar samlede om hans Lære som om en Religion” på trods af, at Darwin selv ”ikke dristede sig til at have nogen Mening om Religionens udviklede Problemer.” I artiklen fremhævedes det, at kirken havde forsonet sig med Darwins lære og at ”Videnskaben arbejder stille videre paa alt det, den tog i Arv efter Robert Charles Darwin” (bemærk den forkerte rækkefølge af fornavnene).

Det var ikke de sofistikerede distinktioner mellem lamarckisme og darwinisme, som professor Warming fremførte, der kendetegnede menigmands viden om Darwin og udviklingslæren. *Holbæk Amts Venstreblad* ramte den populære opfattelse lige på kornet: ”Næsten hvert Barn i Verden kender hans Navn. Selv om de fleste ikke kender mere til hans Arbejde end den grimme Mand, der sagde: hver Gang jeg ser mig i Spejlet, tænker jeg paa Darwin, som siger, vi stammer fra Abekattene.”

Fra 1859 til i dag har Darwin været et ikon og en sydebuk for meget andet end den videnskab, han bedrev. Han er blevet hånet og karikeret som abekat i populærkulturen, er blevet brugt som argument for alt fra socialisme og liberalisme til racisme, imperialisme, feminisme og racehygiejne af politikere og kulturkæmpere og er blevet opfattet både som den store revolutionerende fritænker og som den store ugudelige satan. Midt i dette virvar af meninger om Darwin og udviklingslæren er det vigtigt at holde fast i, at han bragte en ny forståelse af arternes oprindelse til sejr i naturvidenskaben ved at overbevise sine kolleger om udviklingstankens rigtighed. Både den generelle udviklingslære og de specifikt darwinistiske mekanismer, naturlig og seksuel udvælgelse, fik fra 1860'erne og 1870'erne og frem til i dag afgørende betydning for biologien og påvirkede tillige en lang række andre videnskaber. Det er emblematiske for Darwins indflydelse på en bred vifte af videnskabelige discipliner, at hans fødselsdag i 1909 blev fejret af den akademiske elite i København ved et fællesmøde mellem den danske naturhistoriske, botaniske og geologiske forening samt Biologisk Selskab. Ved mødet, der overværedes af 250 medlemmer af de fire foreninger samt danske og svenske gæster, holdt fem førende videnskabsmænd, bl.a. Warming og filosofen Harald Høffding,

foredrag om Darwins betydning for zoologien, geologien, botanikken, patologien og filosofien (se *Botaniske Tidsskrift*, nr. 29, 1909).

I dette nummer af *SLAGMARK* vil en række forskere vise læserne rundt i darwinismens mangfoldige kulturelle, politiske og videnskabelige landskab. Geografisk vil vi besøge både Storbritannien og USA, Tyrkiet og Galapagos, det europæiske fastland og Danmark. Tidsmæssigt vil vi bevæge os hele vejen fra anden halvdel af det 19. århundrede frem til i dag. Peter C. Kjærgaard indleder temanummeret med et kig bag facaden på Darwinindustrien, der er i fuldt beredskab i anledning af 200-året for Darwins fødsel i 2009. Kjærgaard viser, hvordan kampen om Darwin står på mange fronter, både kommercielle, nationale, politiske og religiøse, og hvordan opfattelsen af Darwin ændres alt efter, hvilken agenda han spændes for. Meget stærkt i det samlede offentlige billede af Darwin står kristne og muslimske kreationistiske grupper, der gennem et velorganiseret propagandaapparat har gjort Darwin til den store skurk i deres kampagne imod det, de opfatter som en farlig materialistisk og ugudelig udviklingslære.

Poul Duedahl tager derefter fat på kontroversielle aspekter af Darwins antropologi, nemlig de racistiske og socialdarwinistiske udsagn, der fremkommer i *Menneskets afstamning* fra 1871. For Darwin og langt de fleste af datidens videnskabsfolk var det åbenlyst, at menneskeheden kunne inddeles i civiliserede og vilde racer, der var på forskellige stadier i den biologiske og kulturelle udvikling. Toppen af dette racehierarki var prydet med englændere, mens man nederst fandt afrikanere og oprindelige australiere, der med hensyn til ånds-evner ikke befandt sig langt fra de nærtbeslægtede aber. Til forskel fra en anden skole inden for antropologien – polygenisterne – opfattede Darwin dog racerne som del af en fælles art med fælles oprindelse. Også inden for de civiliserede racer fandtes der store forskelle. Darwin påpegede bl.a. arbejderklassens degenererede tilstand, der satte dem på niveau med de vilde folk moralsk, mentalt og fysisk set. Mens Darwin trods alt var forsigtig med at drage politiske konsekvenser af sine antropologiske teorier, så kunne mange videnskabsmænd og politikere finde ammunition til håndfaste politiske tiltag i darwinismen. Den tyske darwinist Ernst Haeckel argumenterede således for en overlevelseskamp mellem racerne baseret på naturlig udvælgelse, og Darwins fætter Francis Galton grundlagde eugenikken, eller racehygiejnen, baseret på ideen om statslig frem for naturlig udvælgelse af forplantningsdygtige individer. Eugenikkens popularitet og genetikkens opkomst efter århundredeskiftet resulterede fra 1920'erne i programmer i Skandinavien, Tyskland og USA for tvangssterilisering af mennesker med det, man anså som dårlige arveanlæg. Først efter Anden Verdenskrig og de tyske gaskamre blev den darwinistisk

inspirerede racisme og eugenik opfattet som moralsk forkastelige blandt meningsdannere i Vesten og FN.

Med den næste artikel af Anne Katrine Gjerløff bevæger vi os fra antropologi til dyreprykologi. Gjerløff beskriver, hvordan Darwin og hans discipel George Romanes i deres arbejde med dyrs åndsevner i 1870'erne og 1880'erne søgte at vise, hvor tæt beslægtede de klogeste dyr, såsom aber, hunde og heste, var med mennesket og dermed underbygge den evolutionære forbindelse. Darwin og Romanes, der i høj grad baserede deres resultater på anekdoter om kloge, moralske og selvbevidste dyr, blev i tiden omkring 1900 stærkt kritiseret af den behavioristiske skole inden for psykologien. Bl.a. Edward Thorndike fandt den anekdotiske metode uholdbar, og han søgte at efterprøve Darwins udsagn eksperimentelt. Resultatet var, konkluderede Thorndike, at dyr ikke kunne siges at besidde selvbevidsthed. Snarere var dyr styret af instinkter, og deres adfærd kunne forklares ud fra stimuli og respons. Denne tilgang var rådende indtil 1970'erne, hvor forsøg med menneskeaber hævdedes at vise, at disse mentalt set mindede meget om mennesker. Selv om diskussionen stadig er levende, vurderer Gjerløff, at pølen peger bort fra behaviorismen og i retning af, at det nu er legitimt at drage analogier fra menneskers bevidsthed til særligt de nærtbeslægtede abers. Fokusset på den tætte evolutionære forbindelse mellem mennesker og aber har videre betydet, at der optræder dobbelte standarder inden for dyreprykologien, da eksperimentelle resultater, der indikerer selvbevidsthed, tolkes forskelligt alt efter, om det drejer sig om laverestående dyr, såsom duer, eller om aber.

Det følgende bidrag af Helge Kragh bringer læseren videre til de fysiske videnskaber, hvor generelle udviklingstanker og Darwins teori om naturlig udvælgelse spillede en betydelig, men forholdsvis overset, rolle særligt i 1800-tallet. Kragh påviser, hvordan ideer om udvikling primært i form af nebularhypotesen inden for astronomien var populære allerede i århundredet før Darwin, og hvordan en lang række kemikere, fysikere og astronomer senere var påvirkede af darwinismen i deres beskrivelser af kosmisk og atomar udvikling. For eksempel argumenterede den danske kemiker Julius Thomsen i 1880'erne for, at atomerne havde udviklet sig til det, de var nu igennem en proces styret af den stærkeste ret. Oftest var brugen af darwinistiske begreber inden for de fysiske videnskaber dog på et metaforisk og analogisk plan, og i 1900-tallet spillede den uorganiske darwinisme da også en perifer rolle blandt fysikere og kemikere. Til gengæld er ideen om en generel uorganisk udvikling nu alment accepteret i naturvidenskaben.

Marie Vejrup Nielsen analyserer i den næste artikel forholdet mellem darwinisme, fortælling og litteratur. Hun opstiller tre tendenser i samspillet mellem evolutionsteori og litteratur: inspiration, ekspansion og konfrontation. Disse

tendenser har siden Darwins tid gjort sig gældende hos både videnskabsfolk og skønlitterære forfattere. For eksempel benyttede Darwin litterære virkemidler i *Arternes oprindelse*, mens flere victorianske romaner omvendt var inspirerede af Darwins teori. Som et vigtigt eksempel på ekspansion af darwinistiske ideer til felter uden for biologien fremhæves den 'litterære darwinisme', der har vundet en vis opmærksomhed i de senere år med værker af bl.a. Joseph Carroll. Endelig viser Nielsen gennem en analyse af Edward O. Wilsons og Richard Dawkins' populærvideenskabelige værker, hvordan darwinismen kan bruges som en kulturel ressource til at skabe episke evolutionære fortællinger om, hvad det vil sige at være menneske. Dawkins og Wilson udfordrer og konfronterer således det kristne narrativ og forsøger at vinde kampen om den bedste fortælling. Med sine analyser belyser Nielsen det dynamiske forhold, der eksisterer mellem naturvidenskab og kultur; en dynamik, der er særligt tydelig, når opmærksomheden rettes mod darwinismen.

Med Mike Robsons bidrag om den danske naturhistoriker C. C. A. Gosch bevæger vi os til den tidlige danske diskussion om Darwins lære. Robsons artikel relaterer sig til debatten mellem to traditioner inden for dansk darwinisme-historiografi: assimilations- og konfliktskolen. Den første gruppe repræsenteres først og fremmest af historikerne Jes Fabricius Møller og Heidi Funder, der i *Historisk Tidsskrift* i begyndelsen af det nye årtusinde har taget afstand fra tidligere tiders historiografi repræsenteret ved zoologerne Poul Helveg Jespersen og Mike Robson, som de beskylder for at tegne et skævt billede af modtagelsen af udviklingslæren i Danmark. Møller og Funder hævder, at Jespersen og Robson på anakronistisk vis opfatter forholdet mellem den gamle idealistiske og den nye evolutionære naturhistorie og mellem kristendom og darwinisme som konflikt- og modsætningsforhold. Assimilationsskolens konklusion om, at darwinismen blev modtaget relativt fredeligt blandt både naturhistorikere og teologer udfordres nu af Robson, der fremdrager Goschs *Udsigt over Danmarks zoologiske Litteratur (1870-75)* som et vigtigt eksempel på en grundig og kompromisløs afstandtagen til både udviklingslæren og den naturlige udvælgelse. For Gosch var Darwins udviklingslære, i tråd med konflikt-skolens opfattelse, et voldsomt brud med den tidligere idealistiske forståelse af naturen baseret på harmoni og separate, guddommelige, skabelser af arterne. Robson argumenterer for, at Goschs position kan siges at være repræsentativ for de toneangivende zoologer og den samlede kreds af idealistiske naturforskere. Modstanden mod udviklingslæren skyldtes ikke, ifølge Robson, så meget fordomme og religiøst snæversyn som det faktum, at vigtige discipliner inden for zoologien, såsom anatomi, morfologi og systematik, ikke behøvede Darwins hypotese for at give gode forklaringer. Sagen var en anden med hensyn til zoogeografi og palæontologi, der med udviklingslæren kunne forklare

fordelingen af dyr og fossile fund på en meget mere overbevisende måde, end teorien om separate skabelser kunne.

I den næste artikel fører Laura Søvsø Thomasen os til en bredere, offentlig og litterær kontekst. Thomasen analyserer tre af botanikeren og forfatteren J. P. Jacobsens artikler i det brandesianske *Nyt dansk Maanedsskrift* inden for en populærvidenskabelig og videnskabsideologisk ramme. Jacobsens artikler udkom parallelt med hans arbejde med oversættelserne af *Arternes oprindelse* og *Menneskets afstamning* i første halvdel af 1870'erne. Det vises, hvordan Jacobsens skrifter om naturhistorie og darwinisme er udspændt mellem en poetisk og litterær stil og en empirisk funderet tilgang til naturvidenskaben. Thomasen nuancerer det gængse billede af Jacobsens naturvidenskab ved at argumentere for, at hans ærinde med artiklerne grundlæggende var at promovere et nyt positivistisk videnskabssyn, som han mente Darwin inkarnerede, på bekostning af den romantiske naturfilosofi. Til gengæld, fremfører Thomasen, er der ikke belæg for at hævde, som bl.a. litteraten Bengt Algot Sørensen har gjort, at Jacobsen var tilhænger af darwinisten Ernst Haeckels naturfilosofisk inspirerede og spekulative monisme, der bl.a. opererer med en besjælet natur. Dette bliver klart, hvis man fokuserer på de populærvidenskabelige artikler, der ifølge Thomasen må forstås som en selvstændig genre i forhold til Jacobsens litterære forfatterskab.

Stine Grumsen fortsætter debatten om J. P. Jacobsen i en kritisk analyse af den udbredte historiske myte om, at det var ham, der introducerede Darwin i den danske offentlighed. Grumsen viser, hvordan denne myte lever videre blandt mange litteraturhistorikere på trods af, at den er blevet gendrevet af historikeren Johannes C. H. R. Steenstrup i 1883 og af Helveg Jespersen i 1947. Det dokumenteres, at der inden Jacobsens første artikler om Darwins udviklingslære i 1871 var blevet skrevet mindst 29 populære artikler, der refererede og diskuterede Darwins værker. Særligt gjorde juristen og fritænkeren Rudolf Varberg meget for at gøre udviklingslæren kendt i 1860'erne ved artikler i bl.a. *Fædrelandet*. Grumsen forsøger hermed for tredje gang at få bugt med myten om Jacobsens introduktion af Darwin, men hun går også skridtet videre og undersøger, hvordan myten opstod, og hvorfor den er så sejlivet. Her spiller litteraturkritikeren Georg Brandes en afgørende rolle. I 1883 skrev han i det radikale tyske tidsskrift *Deutsche Rundschau* en artikel om Jacobsen, hvori han tildelte ham æren for at have introduceret Darwins ideer i hele Skandinavien. Denne påstand var belejlig for Brandes, der kunne benytte Jacobsen og Darwin som våben i sin kulturpolitiske kamp mod konservatisme og kristendom. I dansk litteraturhistorie, der i høj grad har fokuseret på kulturradikal værdidebat, var der ingen grund til at stille spørgsmålstegn ved Brandes' version af historien. Den passede glimrende til danske litteraters interesse for og forstå-

else af Jacobsen og det moderne gennembrud. Grumsen konstaterer således, at ”myter overleverer, når de stærkeste overleverer”, men opfordrer samtidig til et samarbejde mellem videnskabshistorikere og litteraturhistorikere for at undgå fremtidig mytedannelse. Et sådant samarbejde vil ifølge Grumsen kunne kaste nyt lys over modtagelsen af Darwins ideer i Danmark.

I en kritisk analyse af den antidarwinistiske teori om intelligent design (ID) bringer Torben Hammersholt os hen til den helt aktuelle kulturkamp, der nu udkæmpes om Darwins udviklingslære over det meste af kloden. Hammersholt inddrager filosofiske, historiske og religionssociologiske perspektiver i sin diskussion af intelligent design-bevægelsen. Der indledes med en kritik af den førende ID-forkæmper Michael Behes begreb om irreduktibel kompleksitet. Dette indbefatter ideen om, at naturen viser eksempler på komplicerede dele, der ikke kan forklares gennem evolution ved naturlig selektion, men må tolkes som værende designede af en designer. Denne designer kan tolkes som en kristen skabergud. Hammersholt påpeger det videnskabeligt uholdbare i afvisningen af, at naturlig selektion kan have skabt disse komplekse dele. Dernæst argumenterer han for det filosofisk problematiske i gudsbeviset, det såkaldte designargument, der allerede blev grundigt kritiseret af David Hume i 1779. Det centrale logiske problem er ifølge Hammersholt, at ID-forkæmperne konkluderer fra en kendt årsag til en ukendt virkning ved hjælp af en svag analogislutning, der ikke skelner mellem menneskeskabte maskiner og levende organismer: Et ur er komplekst og må derfor være designet; mange biologiske mekanismer er også komplekse og må således også være designede. Sådan lyder den uholdbare ID-logik ifølge Hammersholt. Selv om ID ikke er baseret på en bogstavelig læsning af Biblens skabelsesberetning, er der historisk set en forbindelse mellem ID og den ældre kreationistiske videnskab i USA. Dette er blevet tydeligt i talrige retssager, hvor begge teorier er blevet kendt ulovlige i amerikanske skoler, da de blev opfattet som religiøst baserede. De bryder således med de sekulære principper i det offentlige amerikanske undervisningssystem. Hammersholt opfatter samlet set ID som et eksempel på ideologisk præget forskning, der ikke kan siges at være en seriøs videnskabelig udfordrer til Darwins evolutionsteori. For at forstå teoriens aktuelle popularitet peger Hammersholt afslutningsvis på kognitionsforskning og ideen om ’hypersensitive agency detection device’ (HADD) fremført af Justin Barrett, der argumenter for, at den menneskelige bevidsthed indeholder en mekanisme, der tolker omgivelserne ud fra begreber om agenter og design, da det har været en fordel gennem den evolutionære proces. På denne måde har mennesket nemlig kunnet opdage farer såsom rovdyr i tide og undgå at blive deres bytte, fremfører Barrett, der selv er kristen og ikke ser nogen modsætning mellem evolution og religion.

Som den sidste bidragyder til temasektionen finder vi Ronald L. Numbers, der er blandt de toneangivende historikere inden for darwinisme og forholdet mellem naturvidenskab og religion. I sin historiografiske statusrapport opridser Numbers, hvordan eksperterne på disse områder har forladt den i slutningen af 1800-tallet opståede idé om, at der har eksisteret et nødvendigt modsætningsforhold mellem naturvidenskab og religion gennem historien. Omvendt har en anden udbredt tese, at naturvidenskaben skylder sin opkomst til kristendommen, også vist sig uholdbar. Historiske undersøgelser viser snarere en enorm kompleksitet, hvor religiøse grupper til tider bekæmpede videnskabelige ideer og naturvidenskabsmænd og til tider aktivt støttede dem. I forbindelse med religiøse reaktioner på Darwins udviklingslære påpeger Numbers, at der ikke var en entydig holdning; ikke engang inden for de forskellige protestantiske sekter eller inden for Den Katolske Kirke. Heller ikke socialklasse eller race kan ifølge Numbers give et sikkert grundlag for at vurdere, hvordan folk reagerede på darwinismen. Snarere skal man kigge på familiemæssige relationer, foreslår Numbers, og henviser til Frank Sulloways studie af mere end tohundrede reaktioner på udviklingslæren 1859-1875, der dokumenterer, at sidstfødte havde 4,6 gange så stor tilbøjelighed til at tilslutte sig darwinismen som førstefødte. Sidstfødte er nemlig generelt af en mere rebelsk natur på grund af de sociale spil mellem børn og forældre i barndommen. Numbers fremhæver, at historikernes nuancerede syn på forholdet mellem naturvidenskab og religion ikke reflekteres hos de større grupper af på den ene side indædte ateister og militante sekularister og på den anden side fundamentalistiske kreationister og intelligent design- fortalere, der ikke har plads til forsonlige middelveje i deres benhårde kulturkampe. Afslutningsvis påpeger Numbers det paradoksale i, at nutidens USA er det land i verden, der bruger flest penge på naturvidenskabelig forskning, samtidig med at næsten to tredjedele af befolkningen afviser darwinismen.

I intermezzoet introducerer Frank Beck Lassen en nyorientering fra 1990'erne inden for humanistisk forskning, som han betegner som en vending mod billedet. Traditionen, der i høj grad udspringer fra tysk intellektuel historie, kaldes *The Iconic Turn* og skal forstås som et bevidst opgør med den sproglige vending, som filosofen Richard Rorty lancerede i 1967 og som har spillet en stor rolle inden for humaniora. Det afgørende for forkæmperne for vendingen mod billedet er at påpege, at billeder ikke kan reduceres til repræsentationer, der kan indfanges af sproget, at de ikke kun er illustrationer, men har en afgørende merværdi i form af en umiddelbar overbevisningskraft og præsentation, der går forud for begrebsliggørelsen.

Martin Warnkes artikel om politisk ikonografi er et eksempel på, hvordan billeder kan analyseres inden for *The Iconic Turn*. Han viser, at billeder igennem historien har spillet en aktiv rolle i det politiske rum. Han fremdrager bl.a. et eksempel med den østrig-ungarske kejserinde Maria Theresa, der i 1742 sendte et billede af sig selv og sin søn til soldaterne ved fronten. Billedet blev overøst med kys og en fornyet kampgejst indfandt sig hos tropperne. Visuelle, frem for eksklusivt diskursive, analyser inden for humanistisk forskning er særdeles vigtige nu, påpeger Warnke, da den politiske meningsdannelse ofte afgøres mere af iscenesættelser og optrin end af argumenter. Warnke opfordrer således til, at man fortsætter hans undersøgelse af, hvorfor sanselige indtryk ofte spiller en større rolle end ord og tale.

Dette nummer af SLAGMARK rundes traditionen tro af med en række boganmeldelser. I grundige og kritiske læsninger af aktuel litteratur kommer anmelderne rundt om emner som videnskabsstudier, det biologiske menneske, Thomas Hobbes og så naturligvis Charles Darwin. Vi ender således dette nummer, hvor vi begyndte. Med disse ord er der kun tilbage at ønske god læselyst.

På redaktionens vegne

Hans Henrik Hjermitsev